

HEMATYT Z DOMIESZKĄ WOLFRAMU

NA SŁOWACJI, leżącej w znacznej części w obrębie obszaru orogenu karpackiego, nie znano do niedawna ani jednego występowania minerałów wolframu. W ostatnich latach J. Kantor z GÜDS w Bratysławie opisał dwa znaleziska wolframu: ferberyt w złożu antymonitu Spišská Baňa (na SW od gminy Mníšek nad Hnilcem) hübneryt koło Chyžné (na NW od Jelšavy). W trzeciorzędowych żyłach rudnych polimetalicznych złożów subwulkanicznych Cu-Pb-Zn-Ag-Au środkowej Słowacji brak jest śladów wolframu, choć — na podstawie analogii do południowo-amerykańskich pacyficznych złożów polimetalicznych, związanych z wulkanizmem trzeciorzędowym — można by oczekiwać tu mniejszych wystąpień minerałów wolframu.

Przy badaniach geochemicznych żył rudnych Banskéj Štiavnicy w 1955 r. przeprowadziliśmy z inż. T. Jarchowskim (1) z ÚUG Praha, prócz bardziej szczegółowego rozpoznania okruszcowania żyły Grünera, także orientacyjną spektrograficzną ocenę minerałów rudnych z pozostałych żył rudnych tego obszaru pod kątem możliwości występowania w nich domieszek śladowych. Stwierdzono przy tym, że na niektórych odcinkach żył rudnych występują interesujące z geochemicznego punktu widzenia śladowe domieszki kobaltu, wanadu i wolframu.

Na bańskoszczawnickim obszarze rudnym dotychczas nie jest znany ani jeden samodzielny minerał wymienionych trzech pierwiastków. Dlatego więcej uwagi poświęciłem przede wszystkim występowaniu wolframu w minerałach rudnych. Obecność wolframu stwierdzono za pomocą analiz spektrograficznych i chemicznych w następujących żyłach rudnych: żyła Špitálera, żyła Biebera i żyła Terezia. Jest bardzo prawdopodobne, że przy bardziej dokładnym badaniu można będzie rozszerzyć znajomość występowania wolframu na dalsze odcinki tego obszaru rudnego. Najnowsze badania np. wykazały, że domieszka wolframu w rudach (setne części %) poza obszarem bańskoszczawnickim występuje także w żyłach rudnych dalej na zachód położonego obszaru hodrušskiego, co wskazuje na wspólne lub przynajmniej podobne centrum powstania żył rudnych obu obszarów.

Śladowe zawartości wolframu w próbkach z żył rudnych zostały stwierdzone spektrograficznie w laboratorium ÚUG w Pradze i GÜDS w Bratysławie (5). Ponadto obecność wolframu w materiale z tejże miejscowości stwierdziło laboratorium ÚVR w Kutnej Horze przy badaniu próbek bruzdowych. Również M. Koděra (2) w pracy kandydackiej o żyłę Terezia stwierdził spektralnie ślady wolframu w niektórych próbkach bogatych w Fe_2O_3 (hematyt i cynopel).

Pierwsze orientacyjne analizy chemiczne próbek bruzdowych, wybranych na podstawie analiz spektralnych, wykazały, że chodzi tu o zawartość około 0,01% w stosunku do całkowitej masy żyły. Metodą

po ilościową następnie stwierdzono zawartość wolframu w hematycie kopalni Emil (2, 5) w ilości setnych części procenta, więcej niż wskazywały przeciętne zawartości próbek bruzdowych. Dalszym badaniem potwierdziłem, że podwyższona zawartość wolframu wiąże się przede wszystkim z tlenkowym składnikiem rudy — hematytem, który w żyłach występuje głównie jako tzw. cynopel (ciemnobrunatny hematyt przerośnięty kwarcem, zawierający według danych z literatury również złoto). Jednocześnie z analizą substancji żyłnej zawierającej siarczki Zn, Pb, Cu (próbka B) analizowano wydzielony hematyt (próbka A) z tejże substancji (próbka pochodzi ze zwalut kopalni Zilkmund):

Badany materiał	Składniki główne > 1%	Składniki podrzędne 1 — 0,01%	Składniki śladowe	Wolfram %
A hematyt	Si, Fe, Al	Mg, Ca, Cu, Mn, V, W	Zn, Pb, Cr, Ga, Na, Ti(B)	0,20
B substancja żylna	Si, Fe, Al, Zn	Pb, Ca, Mg, W, Cu, Mn, V	Ag, Bi, Cr, Ga, Na, Sn, B, Ti	0,06
Próbka nr 171	Fe, Si, Al	Ca, Pb, Zn, Mn, Ba, Cu, Ag, W, Mg	Bi, Co, Ni, V, Mo, Ti, Sr (Y)	0,04

Po dokonaniu analiz spektralnych przekazano do laboratorium chemicznego dalsze próbki hematytu i substancji żyłnej z różnych części żył (razem 15 próbek). Analizy potwierdziły w niektórych próbkach starszych generacji bogatych w Fe_2O_3 (cynopel) obecność wolframu w koncentracji około 0,1% W.

Wolfram jest związany z hematytem prawdopodobnie jako submikroskopijny ferberyt. W płytkach cienkich ani też rentgenometrycznie nie można było zidentyfikować minerału wolframu. Wydzielenie odrębnego minerału wolframu z hematytu normalnymi metodami fizycznymi nie jest możliwe. Dlatego też nie można tej koncentracji wolframu przydawać znaczenia gospodarczego, mimo że ilość rzędu % W w hematycie jest już równoważna ze złożem rud wolframu. Z punktu widzenia geochemicznego domieszki te należy śledzić, gdyż w ten sposób w żyłach rudnych straciły się stosunkowo znaczne ilości wolframu w postaci rozproszonej jako domieszka śladowa. Roztwory rudne nie zawierały widocznie odpowiednich mineralizatorów, które uruchomiłyby obecny w nich wolfram. Dlatego pozostał on w postaci rozproszonej, w formie tlenkowej wraz z żela-

zem. O części żelaza mającego tu postać hematytu możemy przypuszczać, że pochodzi ze skał otaczających — z rozkładu ich przez roztwory hydrotermalne (propilityzacja, kaolinizacja i miejscami sylifikacja bocznych skał andezytowych). Dlatego też nie można rozstrzygnąć, czy cały obecny tu wolfram jest pochodzenia pierwotnego magmowego, czy też część jego została wylugowana przez roztwory hydrotermalne z zautometamorfizowanych skał otaczających (spropilityzowane andezyty). Brak odpowiednich mineralizatorów powodujących koncentrację Sn i W w żyłach rudnych jest na obszarze łuku karpackiego zjawiskiem stosunkowo pospolitym, dlatego nie znajdujemy tu złóż tego typu. Toteż dotychczasowe usiłowania znalezienia tu złóż cyny i wolframu nie zostały uwieńczone powodzeniem.

(Przełożyła W. Mioduszevska)

LITERATURA

1. Jarchovský T., Pácal Z — Geochemické profily — Banská Štiavnica. Zprávy o geologických výzkumech za rok 1955. Praha 1956, s. 73 — 74.
2. Koděra M. — Stručná charakteristika paragenetických pomerov chemizmu Terézia žily v Banskéj Štiavnici. Geologický sborník (SAV Bratislava), 7, 1956, č. 1 — 2, s. 19 — 32.
3. Koděra M. — Paragenéza a chemismus Terézia žily v Banskéj Štiavnici. „Geologické práce“ z. 42. Bratislava 1956.
4. Pácal Z. — Může být wolfram v banskoštiavnických rudách? „Časopis pro mineralogii a geologii“ 1956, č. 3.
5. Pácal Z. — Přítomnost stop wolframu v některých rudách z Banské Štiavnice (archív ÚÚG Praha).